МЕЂУНАРОДНА ИЗЛОЖБА „СВЕТИ МУЧЕНИЦИ – ОКОМ НАШЕГ ВРЕМЕНА”

Вертикала хришћанске васељене

„На њиховим гробовима ницали су храмови и хришћанска васељена.” Крв њихову знаменују и наши храмови обојени у црвено. То „чудесно хитање ка смрти зарад Христа” крајње је сведочење вере, пут мистичког занављања богочовечанског завета. (...) Пострадали су на многе начине, у различитим епохама и културама. Много је и уметничких решења за приказивање њихових ликова или циклуса чуда. О томе сведочи и изложба у Конаку кнегиње Љубице у Београду, од 15. до 30. децембра 2024: 86 уметника и 97 одабраних радова, из седам земаља, са три континента

Пише: Марина Матић

Мученишство (*μαρτυρίαν*) крв је која сведочи оваплоћену истину, вели Павле Флоренски. Крвљу светих мученика обележена је хришћанска историја. На њиховим гробовима ницали су храмови, а тиме и хришћанска васељена. Као што Јеванђеље представља и Првожитије, извор и узор за житија светитеља који су се угледали на Христа Учитеља, идеални узор за хришћанске мученике био је Лик самог Христа, који је мученички страдао на крсту за спас палог човека. Крв мученика проистекла је из Крви Христове,

„семена вечног живота”. Идеја *De Imitatione Christi*, то „чудесно хитање ка смрти зарад Христа”, како је у делу *Живот у Христу* (*Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς*) уобличио византијски мистички теолог Никола Кавасила, стара је колико и хришћанство. Почев од светог архиђакона Стефана, који отвара врата мучeништва, мученици нам неодступно до данас, као сведоци тајне Другог света, отварају врата Царства Небеског. Архиђакон Стефан каменован је по наредби јудејских старешина у Јерусалиму. Сваки камен од којег је пострадао свети биће камен уграђен у онај Нови, Небески Јерусалим. Знамо да се и сам Христос Спаситељ спомиње као Камен који зидари одбацише, а који постаде Угаони Камен (Мт 21: 42; Лк 20:17). Од своје погибије свети Стефан је парадигма хришћанског мученика, али и хришћанског милосрђа и праштања, јер је пред смрт свим срцем замолио Господа да опрости његовим мучитељима. Као први и један од најпоштованијих мученика хришћанске цркве, изабран је за патрона и светородне српске лозе Немањића.

Велика је и разноврсна плејада оних који мученички пострадаше за хришћанство. Неке називамо мученицима крвљу (*martyre rouge*), а неке мученицима савешћу (*ban-martra*). Многи од њих били су ратници римске и хришћанских војски. Постајали су заштитници многих држава, градова, армија, организација, професија, породица. Свети Ђорђе, међу најпоштованијима, заштитник Каталоније у Шпанији, Москве, српске династије Карађорђевић, једна је од највећих српских слава; свети Димитрије бранилац је града Солуна и руског Сибира; свети Меркурије и Евстатије били су патрони војсковођа и владара; свети Теодор Стратилат памти се као покровитељ града Евханије, а касније, заједно са Теодором Тироном, постаје и заштитник Сера... Позната су и групна страдалништва војника, попут Четрдесет севастијских мученика, римских војника, заштитника и славе Младенаца, или пак Седам ефеских младих војника, кроз чију чудесну повест хришћански свет добија још једну потврду о васкрсењу.

Историја мучeништва наставља се и у каснијим временима, а у њој су и бројни српски мученици. Тим венцем окитили су се Косовски мученици, на челу са кнезом Лазаром, због славног подвига из 1389. године на Косову пољу. Дивна монахиња Јефимија, удовица деспота Угљеше, у оди кнезу Лазару извезеној 1402. године на покрову за његов ћивот у манастиру Раваница, назива га новим мучеником „који се придружи војницима Цара небеског”. За Косовским следе многи, попут Момишићких мученика страдалих од Турака 1688. године, или попут великих страдалника из 20. века. Ту су Прњаворски мученици из 1914, па затим Јасеновачки, Пребиловачки, Дабробосански и Милешевски, и многи други страдалници у Другом светском рату, који „своју крв уткаше у наше удове”. За Христа, за слободу, за љубав, за вечност.

Ово мноштво мученика, својеврсних војника Христових (*Miles Christi*), пострадало је на различите начине, у различитим епохама, културама и околностима. Тиме је отворен пут обиљу креативних и иновативних приступа у иконографским уметничким решењима за њихове ликове или циклусе чуда, подвига и страдања. То одражава и изложба *Свети мученици – оком нашег времена*, која нас овде окупља. Уметнички разноврсно – од класичних иконописачких техника јајчане темпере или емулзије на дрвету, преко акрилних и уљаних техника на платну, мозаика, вајаних експоната, цртежа, калиграфије, па до комбинованих техничких решења – омогућено нам је да употпунимо и развијемо наше представе о светим мученицима, понекад одвећ стандардизоване. Такође, учешће стваралаца из различитих крајева света, култура, баштина, понудиће хетерогеност уметничких садржаја и промишљања мотива, што је посебан квалитет и један од циљева ове изложбене смотре. Програмска замисао на којој се заснива наша изложба садржи управо претпоставку продубљивања и разигравања основне теме, као и подстицај уметницима да направе своја дела наменски, са додатном разрадом за овакву прилику, што је ређе кад су изложбе без тематског оквира. Стога, овим уметничким окупљањем пружа се лепа и важна прилика за размену креативних искустава, идеја и уметничких образаца. Уједно, то је и корак ка даљој афирмацији сакралне уметности, уз учвршћивање друштвене свести о важности очувања културне баштине.

<

(Предговор у каталогу друге Међународне изложбе сакралне уметности „Свети мученици – оком нашег времена”, Београд, Конак кнегиње Љубице, 15–30. децембра 2024. Организатори изложбе су Академија СПЦ за уметности и конзервацију и Музеј града Београда)

***

Награде

Специјалну награду на другој Међународној изложби сакралне уметности „Свети мученици – оком нашег времена” добио је Јоргос Кордис, за икону „Свети Ђорђе” из 2020, рађену јајчаном темпером на дрвету.

Награду за идејно решење и уметнички дојам добио је Симеон Карановић, за икону „Ђурђевдански штит” (акрил на дрвету, 2024).

Награду за савремено промишљање добила је Мара Огњеновић за „Седам ефеских младића” (комбинована техника на гранитној плочи, 2024).

Награду за техничку изведбу добио је Марко Пашић за рад „Свети Ђорђе убија аждају” (јајчана темпера на дасци, 2024).

***

Похвале

Посебне похвале на другој Међународној изложби сакралне уметности „Свети мученици – оком нашег времена” за своје радове добили су Луис Гарсија Кортес са Кубе („Свети Акила и Прискила”, 2024), Ирина Козлова из Русије („Свети Валерије Митилински”, 2024), Анђелија и Тодор Димитријевић („Свети Игњатије Богоносац”, 2024), Владимир Ћетковић („Дрвени крст са четрнаест сцена мучеништва”, 2024), Синиша Тривић („Света Стефанида”, 2024), Светлана Седлан („Визија светог Севастијана”, 2024), Немања Недовић („Свети Ђорђе убија аждају”, 2023), Милица Карановић („Свети новомученици Јасеновачки”, 2024) и Љубиша Манчић („Свети царски новомученици Романови”, 2020/2024).

Објављено: уторак, 24. децембар 2024, 06:07h